

presentatie tbv toekomst RGT

Behoeftte aan verdieping en zingeving

Als vernieuwingspredikant heb ik de opdracht om het remonstrants gedachtegoed in Twente te helpen verspreiden. In dat kader heb ik verschillende groepen bezocht om daar lezingen te geven over bijvoorbeeld Zinvol ouder worden. Daarnaast heb ik vorig jaar dit gespreksblad uitgebracht: Blad voor je Mond. Bedoeld om met elkaar over in gesprek te gaan. Niet te zware onderwerpen, maar wel met vragen die net iets verder gaan dan de laatste vakantie, de kwaaltjes of de hond.

Bij alle initiatieven merk ik hoe groot de behoefte is aan verdieping en aan gesprekken over onderwerpen waar je anders niet zo makkelijk over zou beginnen. Bijvoorbeeld de vraag bij de laatste bijeenkomst 'wanneer heb jij voor het laatst iets voor het eerst gedaan' resoneerde flink onder de toehoorders.

Maar. Er is een maar. In veel reacties die we op ons gespreksblad kregen, hoorden we geluiden als: wat een mooi blad, wat gaaf dat jullie dat doen, heel leuk – maar, en daar komtie: met wie moet ik het er nu over hebben?

Er zijn dus blijkbaar voor veel mensen geen anderen in de buurt met wie je het over de dingen van het leven kunt hebben, met wie je vragen kunt delen als 'hoeveel lach jij eigenlijk per dag?', met wie je deelt dat het even niet zo lekker met je gaat, enz.

Het lijkt erop dat we als samenleving verregaand zijn geïndividualiseerd. En ik denk dat dat alles te maken heeft met de secularisering. De veilige beddingen van kerkgemeenschappen, waarin je anderen tegenkwam die je niet zelf had uitgekozen, maar met wie je wel in gesprek kon – zijn bijna zijn verdwenen.

Van verzuild naar gesecculariseerd in 30 jaar

Wat is er aan de hand? Ik maak voor mijn analyse met name gebruik van het boekje van Yvonne Zonderop, dat heet 'Ongelofelijk'. Het kwam uit in 2018. Eind jaren zestig is een grote uittocht uit de kerken begonnen, die eigenlijk niet meer is opgehouden. Nederland seculariseerde snel, heftig en massaal. In een bestek van dertig jaar veranderde de sociale norm van gelovig naar ongelovig. Katholieken konden ook naar een protestantse groenteboer, gaandeweg gingen de winkels open op zondag, en deden de Kerstman en Jingle Bells hun intrede met kerst.

Ook andere ontwikkelingen droegen hieraan bij. De lonen stegen en daarmee de welvaart. Buitenlandse vakanties lonkten. De televisie bracht een nieuwe wereld binnen. Kinderen gingen langer naar school. Anticonceptiepil kwam op de markt: in alles sijpelde door dat mensen steeds meer hun eigen leven konden gaan vormgeven.

De verzuiling was in Nederland verder doorgevoerd dan ergens anders in de westerse wereld. Maar de secularisatie ging ook sneller en heftiger dan in andere

landen. Men liet de christelijke achtergrond zoveel mogelijk achter zich. Deze persoonlijke bevrijding, want zo voelde het voor veel mensen, had grote maatschappelijke gevolgen.

De secularisering was niet alleen een bevrijding van de kerk maar ook, en misschien wel vooral, van een dwingend sociaal construct. Zelfs nu, ruim vijftig jaar later, ervaart die generatie die stap nog als een opluchting. Religie werd iets van een voorbije tijd. In het nieuwe ideaalbeeld van een vrij en autonoom individu was geen ruimte voor onderschikking aan iets groters dan het eigen ik. Seculier werd de norm in Nederland. Geloven was iets voor in de privésfeer geworden.

Van een overdaad aan christelijke waarden gingen we naar een periode waarin voor andere dan economische waarden haast geen ruimte meer leek. Moraal stond gelijk aan spruitjesgeur, vond men. Zedenmeesters hadden we nu wel genoeg gehad. Maar wat kwam ervoor in de plaats?

Een neutraal publiek domein bestaat niet. Dat veroorzaakt een morele leegte die vervolgens gemakkelijk gevuld kan worden door bekrompen, intolerante stemmen. Als je vrijheid opvat als de mogelijkheid om vrij te zijn van bindingen en verplichtingen, eindig je in een geestelijk niemandsland. Voor veel mensen is een praktisch, welvarend leven zonder betekenisgeving en zonder diepe bindingen helemaal niet bevredigend.

Aanvankelijk was de uittocht uit de kerk misschien gevierd als een bevrijding. Maar na verloop van tijd bleken er toch ook nadelen te zitten aan alles in je eentje doen. Op wie kun je terugvallen wanneer je het zelf even niet weet?.

Meer gemeenschappelijkheid

Psychiater Frank Koerselman herkent dit. Meer aandacht voor gemeenschappelijkheid zullen veel mensen prettig vinden, zegt hij. Het is niet fijn om er alleen voor te moeten staan. Al die individuen zijn alleen komen te staan in een kale wereld – lachen met en om elkaar, zien dat de ander het ook niet makkelijk heeft, elkaar helpen, is voor velen een wereld die ze niet of nauwelijks meer kennen. Maar ja, als je gewend bent aan je eigen autonomie is het ook lastig om open te staan voor de voordelen van gemeenschapszin.

Ook de verticale dimensie wordt door veel mensen gemist, ze voelen zich verlaten. Iemand die er altijd voor je is – dat geeft rust. We zien het bv op Facebook en Instagram, zegt Koerselman: honderden miljoenen mensen die allemaal roepen: kijk naar mij.

Hij spreekt van een diep gevoel van miskennis in de samenleving: mensen voelen zich onvoldoende gehoord en niet gezien.

Terwijl religie je helpt te accepteren dat je niet alles in de hand hebt. Je leert ontvangen, en dat maakt dat je jezelf kunt relativieren.

Op een bepaalde manier is dat nog altijd herkenbaar in de jongere generatie van dit moment. Ze missen een vanzelfsprekend ijkpunt.

Vrijheid is een duivels dilemma geworden. Je mag alles kiezen, maar als je het verkeerde kiest, is de rekening voor jou. Er zijn megaveel studies om uit te kiezen, maar of er straks ook een loopbaan voor je is weet niemand. Studenten hebben het gevoel dat alles afhangt van hun eigen inzet – maar als het mislukt is het je eigen fout.

Tegenreactie: voor jongeren is de vriendengroep belangrijk om op terug te vallen. En ze gaan massaal op zoek naar ervaring en betekenis. Religie heeft daarin hun milde belangstelling: het was er al toen jij nog niet bestond en blijft ook als jij er niet meer bent. Dat dwingt respect af bij jongeren.

Vrijheid en gelijkheid

Veiligheid, zekerheid en beschutting zijn overwegende thema's van deze tijd. Mensen willen voelen dat ze ergens bij horen.

Er is als het ware teveel vrijheid waardoor mensen behoefte hebben aan betrokkenheid, aan begrenzing en aan geborgenheid.

Vrijheid als hoogste goed is een dogma geworden, maar brengt ook eenzaamheid en individualisme met zich mee.

Persoonlijk zie ik hier mogelijkheden voor de Remonstranten om te laten zien hoe dat anders zou kunnen. Zij laten immers zien hoe vrijheid en verdraagzaamheid samen kunnen gaan met verbondenheid. Hoe je in alle vrijheid met elkaar in gesprek kunt gaan zonder het met elkaar eens te hoeven worden.

De worteling in het evangelie helpt daarbij, die de gelijkwaardigheid van iedereen benadrukt en daarmee verdraagzaamheid tot uitgangspunt maakt.

Ook onze samenleving is geworteld in het christendom, meer dan ze zelf beseft. Via deze weg weer meer verbondenheid laten groeien vind ik een aansprekende gedachte.

Toekomst

Tegelijk: veel mensen zijn het zicht verloren op de christelijke wortels van onze cultuur. Het zou voor hen een waardevolle aanvulling zijn om te zien waarom het zo belangrijk is om die waarden te hoeden, ook als je niet in een god gelooft.

Waar zien we die christelijke wortels dan nog terug?

- de politiek filosoof Larry Siedentop: Het christendom is de bakermat van onze huidige liberale rechtsstaat. Waar joden en Romeinen mensen zagen als deel van een familie of een volk, zagen Jezus en Paulus een individu, dat voor God ook nog eens gelijk was aan andere individuen. Het idee dat mensen gelijk zijn voor God vindt zijn vertaling in onze

democratische basisregel dat ieders stem even zwaar telt, ongeacht je maatschappelijke positie.

- De grote religieuze verscheidenheid in Nederland dwong iedereen tot een fatsoenlijke omgang met mensen van uiteenlopende levensovertuiging. Hieraan danken wij onze reputatie van een tolerant land. Wij zijn ook een sociaal land waarin mensen voor elkaar zorgen. Wij tellen het hoogste aantal vrijwilligers en mantelzorgers van heel Europa. Dat is net zo goed een christelijke traditie.
- Stevo Akkerman: Het gaat om wat je *doet* in het christelijk geloof, niet alleen om wat je gelooft. Je moet omzien naar je medemens. (voor hindoes bijv is je maatschappelijke status een gegeven. Je legt je erbij neer en je hoopt op verlossing in een volgend leven.)
- Het idee dat mensen rechten hebben simpelweg omdat ze mens zijn, zonder aanzien des persoons en onafhankelijk van wat ze bijdragen, vloeit niet voort uit de manier waarop de wereld werkt. Het vloeit voort uit het gedachtegoed van het christendom.

Het christelijke idee dat ieder mens evenveel waard is ongeacht zijn of haar bijdrage, blijft een revolutionaire gedachte die in grote delen van de wereld bepaald niet vanzelf spreekt. Vaker krijgen de grootste mond en de dikste portemonnee gelijk.

Ons zelfbeeld en onze moraal zijn door het christendom gevormd. Het leert dat we jegens elkaar een zekere verantwoordelijkheid hebben, gewoon omdat we mens zijn en niet omdat we elkaar zo leuk vinden of wegens familieverbanden. Het spreekt van de algemene menselijke waardigheid. Het predikt het belang van naastenliefde en rechtvaardigheid. Het vraagt aandacht voor het spirituele element in ons leven.

Deze principes verdienen het om hoog te worden gehouden, zeker nu technologie die op andere waarden stoelt, overal de toon dreigt te gaan zetten.

Zeer onwaarschijnlijk dat het kerkbezoek weer wordt zoals het ooit was. Nieuwe, gepassioneerde initiatieven manifesteren zich vooral buiten de gebruikelijke kaders. Zo is het altijd gegaan. Godsdienst vindt steeds nieuwe vormen die passen bij de tijd.

Er blijken steeds weer nieuwe mensen inspiratie te putten uit het oude verhaal, al krijgt dat misschien op een heel nieuwe manier vorm.

Beleidsvisie 2020-2030

Tot zover de schets van de secularisatie in Nederland en waar er onder de oppervlakte nog steeds christelijke waarden voelbaar zijn.

Het leidt tot de vraag waar wij staan als kerk, als gemeente, en hoe dit alles ons kan helpen om een eigen toekomstperspectief te gaan schetsen.

Praktisch gezien biedt de landelijke remonstrantse beleidsvisie 2020-2030 vier mogelijkheden voor de toekomst van gemeenten:

- gemeenten blijven zelfstandig
- gemeenten gaan regionaal samenwerken
- gemeenten gaan lokaal samenwerken met andere partners
- gemeenten heffen zich op

De bijeenkomst van vandaag is bedoeld om ons te oriënteren op wat we willen en op wat onze mogelijkheden zijn. Ik hoop dat één van deze vier mogelijkheden straks het eindresultaat zal zijn van een zoektocht, in plaats van dat we dit als beginpunt kiezen van het gesprek.

Daarom is het ook goed om nog een ander onderdeel van de landelijke beleidsvisie 2020-2030 te lezen:

De remonstrantse gemeente in 2030 is een:

- ontmoetingsplek voor bezinning en voor eigentijdse geloofs- en levensvragen
- veelkleurige geloofsgemeenschap met gevoel en respect voor ieders deelname, geworteld in het evangelie, rekening houdend met en puttend uit meerdere tradities
- vitale, open en nieuwsgierige gemeenschap met een herkenbare plek in de samenleving, en met aandacht voor wetenschap, kunst en cultuur
- toekomstbestendige gemeenschap van mensen met hart en oog voor de wereld om hen heen
- gemeenschap die actief functioneert in een netwerksamenleving, gericht op afstemming en samenwerking

Toekomst van de RGT

Om uit te vogelen hoe onze toekomst als gemeente eruit komt te zien, is het fijn als zoveel mogelijk mensen meedenken en meepraten. Ook de mensen die minder actief zijn maar wel betrokken. Iedereen staat er op zijn of haar eigen manier in, en heeft daarom een bijdrage die van belang is en aanvullend op wat anderen inbrengen.

Het onderlinge gesprek in de gemeente is hierbij essentieel. Van elkaar horen waar je in gelooft, waar je voor gaat, wat bronnen zijn voor inspiratie en hoop is wezenlijk om uiteindelijk als gemeente keuzen te kunnen gaan maken.

Verder lijkt cruciaal dat op de een of andere manier de samenleving in de gemeente wordt gebracht en de gemeente in de samenleving. Voor buitenstaanders zijn we een onbekend groepje mensen die in iets onbegrijpelijks geloven en daar in allerlei jargon samenkomsten over houden.

Met jargon bedoel ik woorden als toga, orgel, psalmen, cantorij, liturgie, schriftlezing, gezangen, kerkmusicus, dominee, de bloemen uit de dienst, koster, enz enz.

Met lezingen en cursussen bereiken we al jaren mensen buiten de kerkmuren, maar die blijven daar over het algemeen ook. Mensen die de overstap maken om ook eens naar een dienst te komen en vervolgens ook nog vriend of lid worden, zijn zeldzaam.

In de landelijke beleidsvisie staat dat we als remonstranten 'goud' in handen hebben. Ik vind het een prachtige en goedgekozen term.

De grote vraag is hoe anderen dit goud zouden kunnen gaan herkennen. En of zij goudzoekers willen worden.

Niet om de Broederschap levend te houden, maar omdat ik denk dat onze manier van omgaan met vrijheid en verdraagzaamheid, geworteld in het evangelie, voor heel veel mensen het houvast kan bieden waar ze naar op zoek zijn.